

Emancipatie en opleidingskeuze

Auteur(s): Grip, A. de
Vlasblom, J.D.*Werkzaam bij het Researchcentrum voor Onderwijs en Arbeidsmarkt (ROA) van de Universiteit Maastricht.**Een uitvoerig overzicht van de opleidingskeuze van meisjes en allochtonen wordt gegeven in J.D. Vlasblom, A. de Grip en J. van Loo, Arbeidsmarktperspectieven voor meisjes en allochtonen, ROA-R-1997/9, Maastricht, 1997.***Verschenen in:**

ESB, 83e jaargang, nr. 4162, pagina 596, 31 juli 1998

Rubriek:

Monitor

Trefwoord(en):

arbeidsmarkt, emancipatie, onderwijs, scholing

'Typische meisjesopleidingen' bieden goede perspectieven; exact kiezen is voor meisjes geen must. Allochtonen zouden hun arbeidsmarktpositie wèl kunnen verbeteren door een andere, hogere opleiding te kiezen.

Het is al jaren een gegeven dat bepaalde groepen op de arbeidsmarkt hogere werkloosheidspercentages kennen dan anderen. Vrouwen zijn iets vaker werkloos dan mannen, en het werkloosheidspercentage van allochtonen is zelfs aanzienlijk hoger dan gemiddeld. Uiteraard kunnen mogelijke verklaringen voor de hogere werkloosheid gezocht worden in het selectiebeleid van werkgevers¹. De slechtere arbeidsmarktperspectieven kunnen echter ook voortvloeien uit een vanuit arbeidsmarktoogpunt minder gunstige opleidingsachtergrond.

De kansen op de arbeidsmarkt voor schoolverlaters zijn namelijk in hoge mate gerelateerd aan deze opleidingskeuze. Deze keuze beperkt immers in meer of mindere mate de mogelijkheden die men op de arbeidsmarkt heeft om in het beroep waarin men graag wil werken, of als daar geen mogelijkheden zijn, in een ander beroep werk te vinden. Er blijken in de praktijk grote verschillen in de opleidingskeuze tussen mannen en vrouwen en tussen autochtonen en allochtonen te bestaan. Zowel vrouwen als allochtonen zijn duidelijk oververtegenwoordigd binnen bepaalde opleidingstypen en beroepen. Als dit opleidingen zijn met slechte perspectieven, dan zou de positie van bepaalde groepen op de arbeidsmarkt verbeterd kunnen worden door deze segregatie al bij de opleidingskeuze te doorbreken. In dit artikel zal nagegaan worden op welke wijze vrouwen en allochtonen door een andere opleidingskeuze hun arbeidsmarktperspectief zouden kunnen verbeteren.

'Meisjesopleidingen' bieden perspectief

Allereerst is de vraag om welke opleidingen het dan gaat. Als het percentage vrouwen binnen de groep schoolverlaters als uitgangspunt genomen wordt, dan blijkt dat 'typische meisjesopleidingen' - opleidingen waarbij meer dan tweederde van de uitstroom vrouw is - zich voordoen in de verzorgende en dienstverlenende richtingen. [tabel 1](#) geeft een overzicht van de arbeidsmarktperspectieven voor deze opleidingen. Uit de tabel blijkt dat op een paar uitzonderingen na de arbeidsmarktperspectieven voor die richtingen goed zijn. Dit betekent dat verwacht mag worden dat de werkloosheidsproblematiek van vrouwen zich waarschijnlijk voor een belangrijk deel reeds zal oplossen door de omslag die er op de arbeidsmarkt optreedt. Diverse opleidingsrichtingen die in de eerste helft van de jaren negentig nog gekenmerkt werden door een hoge werkloosheid bieden naar verwachting de komende jaren goede perspectieven. Voor veel 'typische jongensopleidingen' zijn de arbeidsmarktperspectieven overigens naar verwachting de komende jaren nog rooskleuriger². Daar staat wel tegenover dat de arbeidsmarktrisico's die de jongens in die opleidingen lopen gemiddeld groter zijn dan die van de meisjes omdat de conjunctuurgevoeligheid waar de jongens mee te maken krijgen veel groter is.

Tabel 1. Arbeidsmarktperspectieven voor 'typische meisjesopleidingen' in 2002

opleiding	arbeidsmarktperspectief
VBO verzorging	redelijk
MBO dokters-, tandarts- en dierenartsassistent	matig
MBO/LLW apothekersassistent	goed
MBO/LLW verpleging	zeer goed
MBO sociaal-cultureel	redelijk
MBO/LLW verzorging	matig
MBO/LLW uiterlijke verzorging	goed
MBO/LLW beweging en therapie	matig
MBO/LLW secretariaat	goed
MBO/LLW toerisme en recreatie	slecht

HBO lerarenopleiding basisonderwijs		goed
HBO lerarenopleiding medisch en verzorging	goed	
HBO verpleegkunde	goed	
HBO (fysio)therapie	goed	
HBO voeding	goed	
HBO toerisme en recreatie	redelijk	
HBO secretariaat		goed
HBO bibliotheek en documentatie	goed	

Mogelijkheden tot verbetering

Het verschil in perspectieven tussen de opleidingen van meisjes en jongens is dus beperkt. Toch zijn er wel manieren aan te wijzen om dit verschil verder te verkleinen. Zo zou gestimuleerd kunnen worden dat vrouwen binnen de 'typische meisjesopleidingen' vaker kiezen voor opleidingen met de beste perspectieven. Hierbij kan gedacht worden aan het stimuleren van de studiekeuze in de richting van de medisch/verzorgende richtingen op MBO-niveau en hoger. Of ze zouden gestimuleerd kunnen worden om te kiezen voor 'typische jongensopleidingen' met een goed perspectief, bijvoorbeeld een technische opleiding. Een dergelijke studiekeuze heeft echter als nadeel dat de conjunctuurgevoeligheid van de werkgelegenheid van degenen met deze opleidingsachtergrond relatief hoog is, terwijl bij sommige opleidingstypen bovendien de uitwijkmogelijkheden op de arbeidsmarkt relatief gering zijn. Ook moeten vrouwen die kiezen voor een technische opleiding veelal een pioniersrol vervullen, waarvoor velen zullen terugschrikken. Het is moeilijk 'typische jongensopleidingen' aan te wijzen met goede arbeidsmarktperspectieven in combinatie met een laag structureel risico, waar vrouwen geen pioniersrol hoeven te vervullen. Alleen de opleidingen MBO/LLW horeca, HBO recht en bestuur en WO bedrijfskunde voldoen aan deze drie criteria. Al met al maakt dit het voor vrouwen in het algemeen de komende jaren weinig aantrekkelijk om hun studiekeuze te verschuiven naar een technische opleiding.

Een andere manier om de verschillen te verkleinen, is vrouwen te stimuleren zich te richten op opleidingen met een goed perspectief waar mannen en vrouwen in min of meer gelijke mate voorkomen. Daarbij kan bijvoorbeeld gedacht worden aan de opleidingen MBO/LLW en HBO laboratorium, MBO/LLW administratie, HBO lerarenopleiding economie en maatschappij en HBO communicatie en journalistiek. Dit brengt echter wel het risico met zich mee dat er weer nieuwe 'typische meisjesopleidingen' ontstaan, waardoor de beroepsegregatie tussen mannen en vrouwen wordt versterkt.

Al met al kan geconcludeerd worden dat het voor het verder verbeteren van de arbeidsmarktpositie van vrouwen niet zonder meer noodzakelijk is dat vaker gekozen wordt voor 'typische jongensopleidingen'. Ook onder de traditionele 'meisjesopleidingen' zijn er diverse alternatieven waarvan het arbeidsmarktperspectief goed tot zeer goed is.

Allochtonen volgen te lage opleidingen

Allochtonen vormen een tweede doelgroep van het emancipatiebeleid van de overheid. De werkloosheid onder allochtonen ligt, zoals bekend, op een aanzienlijk hoger niveau dan de werkloosheid onder autochtone Nederlanders.

Veel allochtone jongeren komen met een VBO-opleiding of alleen basisonderwijs op de arbeidsmarkt³. In [tabel 2](#) wordt een overzicht gegeven van de tien opleidingstypen met een relatief groot aandeel allochtone schoolverlaters. Het blijkt dat vooral een aantal VBO-opleidingen relatief veel allochtone schoolverlaters hebben. Bij deze opleidingen spant VBO installatietechniek de kroon: 25% van de schoolverlaters is van allochtone afkomst. Bij VBO administratie, handel en textiel is het aandeel van de allochtone schoolverlaters eveneens hoog: 20%. Voor beide opleidingstypen zijn de arbeidsmarktperspectieven naar verwachting slecht. De jongens kiezen daarbij vaak voor een technische richting, terwijl de meisjes vaker kiezen voor administratief gerichte opleidingen. Op dit punt is er overigens weinig verschil tussen allochtone en autochtone jongeren.

Tabel 2. Arbeidsmarktperspectieven in 2002 voor de opleidingstypen met veel allochtone schoolverlaters

opleiding	allochtone schoolverlaters	arbeidsmarktperspectief
	%a	
VBO installatietechniek	25	slecht
VBO administratie, handel en textiel	20	slecht
VBO motorvoertuigentechniek	19	redelijk
VBO mechanische techniek	16	goed
VBO bouwtechniek	10	redelijk
VBO verzorging	7	redelijk
MBO/LLW beweging en therapie	10	matig
MBO/LLW installatietechniek	8	goed
HBO lerarenopleiding talen	7	goed
HBO recht en bestuur	6	zeer goed

a) Als percentage van het totaal aantal schoolverlaters met afgeronde opleiding van het desbetreffende opleidingstype.

De HBO-opleidingen die in de tabel genoemd staan, bieden goede arbeidsmarktperspectieven. In tegenstelling tot de genoemde VBO-opleidingen zijn dit echter, qua totaal aantal schoolverlaters, relatief kleine opleidingen. Voor de algehele arbeidsmarktpositie van de allochtone schoolverlaters zijn deze opleidingen derhalve nauwelijks van belang.

De keuze voor het VBO vormt een belangrijk verschil tussen allochtonen en autochtonen jongeren. Allochtonen kiezen veel vaker voor een VBO opleiding. Dit houdt voor hen op termijn een groot risico in. Hoewel bij sommige VBO-opleidingen de arbeidsmarktperspectieven voor schoolverlaters niet slecht zijn, biedt het VBO-diploma op de wat langere termijn voor alle richtingen slechte perspectieven op de arbeidsmarkt. Indien men later niet alsnog een 'startkwalificatie' op MBO/leerlingwezen-niveau verwerft, loopt men een groot risico van verlies van werk op relatief jonge leeftijd.

In vergelijking met de perspectieven van autochtone schoolverlaters op hetzelfde opleidingsniveau blijkt dat allochtonen opmerkelijk genoeg vaker de perspectiefrijke richtingen kiezen. Gegeven het opleidingsniveau zijn de perspectieven voor de allochtonen juist beter dan die voor de autochtonen. Dit is vooral toe te schrijven aan de relatief grote groep allochtonen die kiest voor de technische opleidingen op VBO- en MBO-niveau en de administratieve opleidingen op MBO-niveau.

Allochtonen meisjes blijken op basis van hun opleidingskeuze overigens een beter arbeidsmarktperspectief te hebben dan allochtone jongens. Dit is opmerkelijk, omdat binnen de totale groep schoolverlaters juist de jongens een iets beter perspectief hebben. De betere arbeidsmarktperspectieven voor allochtone meisjes zijn met name het gevolg van het feit dat meisjes vaker kiezen voor de opleidingsrichtingen MBO verpleging, MBO administratie en HAVO/VWO. Evenals bij de meisjes in het algemeen bleek, volgen allochtone meisjes ook vaker opleidingen die minder conjunctuurgevoelig zijn dan de opleidingen die allochtone jongens volgen. Tussen de diverse groepen allochtonen bestaan er eveneens vrij grote verschillen in de arbeidsmarktperspectieven van de gevolgde opleidingen. De allochtonen van Marokkaanse afkomst hebben relatief de slechtste arbeidsmarktperspectieven, de mensen uit voormalig Joegoslavië de beste.

Bij de allochtonen is dus wel een duidelijk verband te zien tussen opleidingskeuze en arbeidsmarktpositie. Het probleem voor de groep allochtonen als geheel wordt daarbij niet zozeer veroorzaakt door de verkeerde richtingkeuze, maar door het te lage opleidingsniveau.

Mogelijkheden voor verbetering

De arbeidsmarktpositie van allochtone schoolverlaters kan vooral verbeterd worden door de doorstroom naar opleidingen op MBO/leerlingwezen-niveau of hoger te stimuleren. Op deze wijze kan ook worden voorkomen dat er in de praktijk opleidingen ontstaan die vrijwel uitsluitend door allochtonen gevolgd worden. In dat geval zou er immers een tweedeling in 'allochtone VBO-opleidingen' en 'autochtone MBO-opleidingen' kunnen ontstaan.

Besluit

Geconcludeerd kan worden dat de relatief slechte arbeidsmarktsituatie voor vrouwen zich de komende jaren voor een belangrijk deel vanzelf zal oplossen door de toenemende krapte op de arbeidsmarkt. Op een paar uitzonderingen na zijn de arbeidsmarktperspectieven van de meeste 'typische meisjesopleidingen' de komende jaren goed. Bovendien is de conjunctuurgevoeligheid van de werkgelegenheid bij veel van deze opleidingen geringer dan bij - met name de technische - 'typische jongensopleidingen'. Voor het verder verbeteren van de arbeidsmarktpositie is het niet zonder meer noodzakelijk dat vrouwen vaker kiezen voor 'typische jongensopleidingen' zoals technische opleidingen. Ook door vaker te kiezen voor traditionele 'meisjesopleidingen' met een goed perspectief, zoals de medisch/verzorgende opleidingen op MBO-niveau en hoger, is verdere verbetering van de arbeidsmarktpositie van vrouwen mogelijk.

Voor het verbeteren van de arbeidsmarktpositie van allochtonen is het vooral noodzakelijk dat de doorstroom naar de opleidingen op MBO/leerlingwezen-niveau of hoger toeneemt. Qua richtingkeuze blijken allochtonen - gegeven het opleidingsniveau - al vaker te kiezen voor de perspectiefrijke richtingen. Opmerkelijk is ten slotte dat allochtone meisjes op basis van hun opleidingsachtergrond een beter arbeidsmarktperspectief hebben dan allochtone jongens. Dit in tegenstelling tot het beeld bij de autochtone schoolverlaters

---

¹ Zie bv. K.W.H. van Beek, *To be hired or not to be hired, the employer decides: relative chances of unemployed job-seekers on the Dutch labour market*, Amsterdam, 1993.

² In L. Borghans, A. de Grip en H. Heijke, [De arbeidsmarkt voor schoolverlaters in 2002](#), *ESB*, 22 oktober 1997, blz. 808-812 wordt uitvoeriger op deze arbeidsmarktprognoses ingegaan.

³ Door het ontbreken van vergelijkbare gegevens ontbreekt in [tabel 2](#) het percentage allochtonen in de voortijdige schoolverlaters met alleen basisonderwijs.